

NGÀY TẾT XƯA VÀ NAY

Tết đến Xuân về lại gợi biết bao nỗi nhớ nhưng về những tập tục truyền thống của những cái Tết nơi quê nhà, từ những cái Tết rất xưa cho đến cận 1975, từ làng quê cho đến thành thị. Trong hoàn cảnh ly hương, ăn Tết không trọn vẹn, hãy cùng nhau làm sống lại những truyền thống của những ngày Tết, ngày Xuân thơ mộng, như ý của thuở nào, đồng thời giải bày với nhau những băng khuâng, vương vấn:

*Thu đã qua và Đông, cũng sang
Lá bay chôn hết nắng tơ vàng,
Heo may khiến lạnh lòng ly xứ,
Ôi biết xuân nào vui có hương. –Ái Trinh*

Ta ngẩn ngơ, bắt chước Yên Lan nữ sĩ mà khẽ hỏi:

*Quê tôi chốn cũ hắt lên hoa
Cảnh có như người nhớ chốn xa
Ngõ trước vườn sau đành vắng vẻ
Nhà xưa lối cũ hắt phơi pha.*

Dù gì đi nữa, nơi xứ người làm sao có thể mừng Xuân, vui Tết được khi thiếu tất cả, thiếu cái hồn Việt Nam, thiếu tình non nước, thiếu hương vị quê hương, thiếu cả những người thân yêu:

*Xuân lại về đây, Xuân đến đây
Mênh mang thương nhớ vóc mai gầy...*

Trong cái phơi pha mờ nhạt đó, người Việt tha hương phải cam chịu những mất mát không gì đền bù lại được. Đành rằng ở đây, nếu bạn muốn cũng có áo gấm, mai đào,

bánh chưng, giò lụa, pháo đỏ, rượu nồng. Nhưng chỉ là để thay thế tạm bợ, giả vờ như là thật. Chính điều đó làm chúng ta hậm hực và ngậm ngùi nhớ lại những mùa xuân xưa ngạt ngào hương vị và đậm đà ý nghĩa ngày Tết Nguyên Đán nơi quê nhà.

Có những mùa Xuân thật xa xưa và có những mùa Xuân không xa lắm trước năm 1975 còn như luân quần phảng phất đâu đây trong tâm trí chúng ta:

*Xuân đã nở trên cành mai chớm nụ
Tết đã về theo tiếng pháo nhà bên
Gió giao mùa nhẹ nhẹ động chân rèm
Tình non nước lắng trong hồn vũ trụ. –Lê Sử*

Và nếu nói về một mùa Xuân xưa thật xưa thì phải nhắc đến bài thơ Tết Xưa:

*Tết về nhớ bánh chưng xanh
Nhớ tràng pháo chuột, nhớ tranh lợn gà
Nhớ cành đào thắm đầy hoa
Nhớ giây phút đợi giao thừa trang nghiêm*

*Nhớ ngũ vị, nhớ chè lam
Nhớ cây nêu, nhớ khánh vang, tiếng sênh
Nhớ tam cúc Tết, nhớ mình
Nhớ cân mứt lạc, nhớ khoanh giò bì. –Bàng Bá Lân*

Và nhất là những cái Tết ở làng quê, nơi đầy ắp những phong tục cổ truyền dân tộc. Nói như thế không phải là khi xưa thành thị không ăn Tết, “Tết chẳng riêng ai khắp mọi nhà...” nhưng ở thành thị sống xa hoa sung sướng theo lối tây phương, dần dần cũng mất đi ít nhiều những tập tục dân gian ngày Tết, khác với thôn quê vẫn còn bảo tồn những gì tiêu biểu của ngày Tết tự ngàn xưa.

Người dân quê hồi xa xưa đó chuẩn bị ăn Tết thật chu đáo từ cả tháng trước ngày lập Xuân. Các phiên chợ tháng chạp bao giờ cũng đông vui nhất, hàng mật, hàng đường, lá dong, hàng mã đủ màu ngời từ ngoài cổng vào đến các gian hàng bán chậu kiểng, hoa tươi, tranh tứ quý, câu đối treo phất phơ đu đưa theo gió, bên các ô mứt ngũ sắc thật vui mắt. Vịt, gà, heo, thực phẩm tăng cường ê hề khỏi nói, ai nấy đều sắm sửa để vui chơi trong ba ngày Tết.

*Chẳng phong lưu cũng ba ngày Tết
Kiết cú như ai cũng rượu chè. –Tú Xương*

Tan phiên chợ về là sửa soạn bàn thờ gia tiên, lư hương đỉnh đồng hạ xuống đánh cho sáng choang, năm mới cái gì cũng phải mới, bụi bặm năm cũ gột rửa cho sạch. Rồi chưng bày cho khéo mâm ngũ quả đồng thời không quên chưng rượu cúc “vô tửu bất thành lễ”.

Ngoài hàng hiên, kim quất hay mai đào được gia chủ tía thật khéo để nở rộ đúng ngày ăn Tết. Cái gì cũng bảo để ăn Tết, làm như quanh năm nghỉ ăn không bằng:

*Nếp cái, nếp ngỗng để dành gói bánh chưng ăn Tết
Hành củ tím, dưa bánh tẻ để nén ăn Tết
Heo vô cho béo để Tết đánh bụng
Xấp tơ tằm vàng óng để dành may đồ Tết cho trẻ.*

Người dân quê Việt Nam là như vậy, họ ăn Tết với tất cả tâm hồn. Tết như là một cái mốc thời gian để làm mới lại cuộc sống, một sự xúc cảm tuyệt vời hòa điệu với đất trời từ chân tơ kẽ tóc.

Mấy ngày giáp Tết, đầu thôn ngoài ngõ gọi nhau ơi ới. Họ giúp nhau gói bánh chưng, bánh tét, họ rủ nhau giết heo mổ gà, làm giò, mọc. Họ như ăn Tết với nhau, tạm gác bỏ những giận hờn thù vặt, xích lại bên nhau ăn Tết đã. Người nào việc nấy, người có chức phận ra đình, chùa làng đốc thúc quét vôi, sơn cột, tô lại hoành phi câu đối, cấm cờ ngũ hành, dựng nêu ăn Tết. Kẻ có công nợ lo đi đòi vào ngày cuối năm. Trần Tế Xương, Nguyễn Công Trứ, những hàn sĩ của chúng ta từng không may gặp cảnh công nợ réo tit mù, ngày 30 Tết đã phải ra câu đối rằng:

*Chiều ba mươi, công nợ hỏi tit mù,
co căng đập thẳng bản ra cửa
Sáng mồng một, rượu chè say túy lúy,
giờ tay bông ông phúc vào nhà. –Nguyễn Công Trứ*

Hoặc nói một cách nửa thanh nửa tục như nữ sĩ Hồ Xuân Hương thì có hai câu đối Tết sau đây:

*Tối ba mươi khép cánh càn khôn,
nịch chặt lại kéo ma vương đưa quỷ tới
Sáng mồng một lỏng then tạo hóa,
mở toang ra cho thiếu nữ rước Xuân vào.*

Chiều ba mươi Tết, nhà nhà sửa soạn đón ông bà, bàn thờ nghi ngút trầm hương, đèn nến sáng choang. Đêm 30, trẻ em con nhà nghèo họp nhau đi chúc Tết, “súc sắc súc sê” để được tiền lì xì. Giờ phút thiêng liêng nhất là giao thừa, pháo nổ ran, chuông chùa và nhà thờ đổ dồn nghênh tân tống cựu.

Người ta chọn hướng xuất hành đi lễ nửa đêm, lễ Phật, lễ Thổ công, Thổ thần, đi hái lộc đầu năm, đi xông đất, chúc lành cho nhau. Đất trời, cây cỏ, hoa lá vạn vật và lòng người bừng dậy một sức sống mới, sáng ngời thông cảm trước thềm năm mới. Đây cũng là dịp

để nghỉ ngơi, tu bổ lại cuộc sống và nghĩ đến tổ tiên, ông bà cha mẹ, họ hàng, bạn bè thân bằng quyến thuộc:

*Mong một ăn Tết ở nhà hoặc Mong một thì ở nhà cha
Mong hai nhà vợ, mong ba nhà thầy.*

Hay:

*Mong một thì Tết mẹ cha
Mong hai Tết chú, mong ba Tết thầy.*

Đối diện với một mùa xuân mới tinh, người ta còn có tục kiêng đủ thứ: kiêng không quét nhà những ngày đầu năm, kiêng cẩu gắt và ăn nói lảng nhãng, kiêng để bụng đói, kiêng làm vỡ chén bát, v.v. Những tập tục dễ thương ấy có khi hơi lẩn thẩn nhưng đã làm cho những kẻ xa nhà nhiều khi có hơi dị đoan cũng vẫn tuân theo.

Cũng một mùa Xuân xưa, nhưng không xưa lắm và làm chúng ta nhớ nhiều hơn nữa là mùa Xuân của những năm trước 1975. Phần nào những mùa Xuân ấy gần gũi chúng ta hơn, nhất là chúng ta đã hoà mình vào đó bao năm. Mùa Xuân miền Nam tươi đẹp ấy trải rộng trước ngày mất nước từ thành phố Sài Gòn lộng lẫy lan tới các tiền đồn hẻo lánh. Lá cờ vàng ba sọc đỏ tung bay trong tiếng nhạc Xuân rộn ràng “ngày Xuân nâng chén ta chúc nơi nơi...”.

Các chợ Xuân tung bừng khắp nơi: chợ Tân Định, Bình Tây, Cầu Ông Lãnh, Bà Chiểu, và nhất là chợ Bến Thành mở rộng cả bốn mặt, các ô hàng tuần tự mọc lên bao vây cả bốn cửa Đông, Tây, Nam, Bắc. Xe từ đầu đường Phan Chu Trinh và Lê Thánh Tôn bị chặn không cho đỗ vào phía trong chợ và công trường Quách Thị Trang. Bánh mứt, trái cây, áo quần bày bán ê hề cho thấy rõ một xã hội có ăn có mặc, không phải nghèo đói cùng cực như ở miền Bắc, dù chiến tranh vẫn đang rình rập và vẫn nghe văng vẳng tiếng súng đạn trong đêm ở xa xa “chào Xuân đến súng xa vang rền...”. Những gia đình nghèo cũng có dịp đi mua sắm quần áo cho con cái tí chút, vừa có chút gì gọi là Tết nhất, vừa có dịp la cà ngắm thiên hạ ăn Tết. Hàng hóa bày bán la liệt bên vỉa hè, những quầy bán kem đánh răng Hynos, Perlon, mứt, rượu ngọt, khô nai, khô cá thiều đều có các người đẹp mặc áo dài đồng màu trình diễn và rao hàng khá hấp dẫn. Ôi thời chợ Tết, đông vui và nóng nực chen chân đi không nổi mà ai ai cũng thích đi xem. Nhiều lúc tưởng là “đi xem lụng” thì đúng hơn. Hàng bán nước giải khát rau má, nước mía được chiêu cô khá đông, ly nước mía vừa ép ngọt lịm thơm mùi quất vắt làm cho tỉnh người, khoan khoái đi viếng tiếp khu chợ hoa đường Nguyễn Huệ. Khu chợ này đẹp nhất là về đêm khi thành phố đã lên đèn. Đủ mọi thứ hoa lung linh muôn màu từ Đà Lạt và khắp các tỉnh đem về: Thủy tiên, Thuộc dược, Hải đường, Lan, Mai, Trúc, Đào, quất nở vừa độ đương xuân. Cũng nơi này không hẹn mà gặp bao nhiêu tài tử giai nhân dập dìu nên duyên giai ngẫu.

Ở Chợ Bà Chiêu và Cầu Ông Lãnh trái cây, dưa hấu bày bán cả rừng đỏ ối. Riêng báo Xuân, lịch, và thiệp Tết thì tập trung ở đường Lê Lợi, tới đó tha hồ chọn cho vừa ý. Việc làm báo Xuân là một tục lệ đẹp công hiến món ăn tinh thần cho ngày Xuân thêm ý nghĩa đậm đà.

Không khí Tết tràn ngập thành phố một phần nhờ các cây mùa xuân được tổ chức khắp nơi: cây mùa Xuân cho trẻ mồ côi, cho quân y viện Cộng Hòa, các trường học, và cả cây mùa Xuân chiến sĩ. Trong mỗi gia đình, các cha mẹ cũng ít nhiều lo làm bánh mứt để ăn và đi sêu Tết, bánh chưng có nhà làm lấy, có nhà đi mua. Nếu có chỗ nấu bánh thì thường là các bà mẹ thích gói bánh ăn Tết. Đêm đông lạnh cả nhà quây quần quanh nồi bánh chưng tán dóc hoặc kể chuyện kỷ niệm từ năm nào, ẩm cúng, và thú vị nào bằng! Những kỷ niệm quanh bếp lửa như vậy có bao giờ phai nhòa trong lòng người.

Đã bao khách giang hồ, bôn ba suốt năm, rày đây mai đó vì chí hướng, vì sự nghiệp, vì công việc làm ăn mà đến lúc chợt nhớ đến ngày giờ cuối năm cũng vội tắt tả đáp chuyến tàu chót về sum họp với gia đình bên nồi bánh chưng. Những vui buồn ấm lạnh nương theo khói bếp tỏa ra thấm vào lòng người trong cái giờ phút thiêng liêng dứt năm cũ sang năm mới.

Ngoài sân buổi sớm có nắng hanh vàng động trên những mẹt củ cải, cà rốt, bí phơi khô để làm mứt hay dưa món, dưa hành, kim chi, v.v. Ý Xuân chan hoà trong nắng reo vui, ong bướm dập dờn, muôn hoa nở rộ. Tình Xuân len lén đến nhẹ nhàng “Xuân vừa về trên bãi cỏ non...” như một Nguyễn Bính dịu dàng tâm sự bên tai:

*Đã thấy Xuân về với gió đông
Vội trên màu má gái chưa chồng
Bên hiên hàng xóm cô hàng xóm
Ngước mắt nhìn trời đôi mắt trong.*

Mùa Xuân ấy còn đến thật sớm nơi nhà trường. Thầy trò mỗi lớp lo làm báo Xuân dán tường, tờ báo nào cũng vẽ một cảnh mai to tướng bên phong pháo đỏ hồng. Từ 23 tháng chạp là Tết ở trường học rộn rã vì làm văn nghệ mừng Xuân và ăn Tất niên.

Một tục lệ nữa không bao giờ quên của nhà trường cuối năm là độc thúc học sinh viết thư ủy lạo các chiến sĩ ngoài tiền tuyến, thật là ý nhị với hoàn cảnh đất nước trong thời chiến tranh.

Những người chiến sĩ, lúc mà mọi người đang vui cảnh đoàn tụ gia đình trong ba ngày Tết, thì vẫn phải dầm mưa dãi nắng nơi rừng sâu núi thẳm, không thể nào về dù biết “mẹ chờ, em trông để quây quần bên bếp lửa hồng”. Trong nỗi cô đơn xa nhà, xa gia đình, phải “đón giao thừa một phiên gác đêm...” nơi tiền đồn hẻo lánh, họ vẫn thường thầm mơ ước:

*Ngồi ngắm mấy nóc chòi canh
Mơ rằng đây mái nhà tranh
Mà ước chiếc bánh ngày Xuân
Cùng hương khói vương niềm thương...*

Và nhiều khi cũng không ngăn được nỗi sầu, thâm trách:

*Chón biên thùi này Xuân tới chi?
Nếu Xuân về tang thương khắp lối
Thương này khó cho vui,
Thì đừng đến Xuân ơi! –Nguyễn Văn Đông*

Những kỷ niệm êm đềm của những ngày Tết theo thời gian không còn nữa. Những năm sau ngày quân Bắc cộng chiếm đóng miền Nam, người dân nghèo thì không ăn Tết, hết cả cúng bái. Chùa chiền, Lăng Ông Bà Chiểu cũng thưa vắng bớt người đến lễ đầu năm và xin xăm cho năm mới. Những người còn có thể sửa soạn mâm cơm cúng ông bà thì phải hết sức chật vật, thắt lưng buộc bụng. Nhạc Xuân, theo Việt cộng là ủy mị, phản động nên bị cấm triệt để, thay thế vào đó toàn là một loại bài hát đàng đàng sát khí, đồ ôi là đồ, nghe mà chói tai, lợm giọng nhất là vào dịp Xuân về tình tự. Lúc ấy bà con miền Nam mới thấy thiếu “ly rượu mừng”, thiếu tiếng hát Thái Thanh là thiếu tất cả một mùa Xuân. Ngày Tết mất hết cả ý nghĩa, phong tục vui, và lẫn vào quên lãng.

Nơi xứ người, mỗi lần Tết đến lại gọi lên biết bao kỷ niệm thân yêu nay đã mất, chỉ còn những luyến nhớ, tiếc thương của một thời vàng son, nhưng gấm. Không ai còn nao nức mừng Xuân, đón Tết trong nỗi ngang trái, bẽ bàng:

*Tôi có chờ đâu, có đợi đâu
Đem chi Xuân đến gọi thêm sầu
Vội tôi tắt cả đèn vô nghĩa
Tất cả không ngoài nghĩa khổ đau. –Chế Lan Viên*

Vì bận bịu làm ăn, nhiều khi không dám lấy ngày nghỉ, chúng ta không còn có chút thì giờ nghĩ đến việc mua cái bánh chưng, cân mứt bí sêu Tết cho nhau theo tập tục Việt Nam. Trời Âu Mỹ tiết đông rét buốt, có đâu mà nghĩ đến chuyện diện chiếc áo dài truyền thống có mà co ro, run lập cập chết. Có nơi cũng tổ chức Tết văn nghệ mừng Xuân, nhạc hội rình rang nhưng vẫn thấy trống vắng trong lòng, vẫn mong muốn kéo ngược dòng thời gian để sống lại những giây phút tuy mộc mạc nhưng tình tự nơi quê hương ngày nào.

*Cũng mứt bánh, cũng rượu nồng, hương khói
Cũng tiệc tùng nhạc hội kém chi đâu
Nhưng lòng ta day dứt nỗi niềm đau
Vì đã mất những gì sao kiếm được*

*Thời gian hồi có nghe xin dừng bước
Đưa ta về tìm mộng ước xa xưa
Dù quê hương nắng sớm lẫn chiều mưa
Ta vẫn thấy nặng tình đưa với muối. –NdP*

Khí hậu lạnh lẽo và cây cối trơ trụi như bộ xương khô, những cây mai đào trước nhà vẫn chưa đơm bông trổ nụ, thì làm sao đem lại được cái cảm giác “Ngày thắm tươi bên đời Xuân mới...”. Còn đâu cảnh quây quần đầm ấm của đại gia đình vào cái giờ phút giao thừa thiêng liêng, bên bàn thờ gia tiên trầm hương nghi ngút và trong tiếng pháo nổ vang.

Không gian đã cách biệt, thời gian cũng vôi vữa, ngày Tết đến không đúng vào thời điểm đối với những người ly xứ. Chúng ta ăn Tết tạm vào một cuối tuần nào đó, có khi thờ ơ cả việc đưa đón Táo quân và ông bà. Quơ quơ quào quào dựng bàn thờ và dọn một mâm cỗ Tết, rồi vội vàng thu dọn nhà cửa để sớm mai trẻ con còn đi học và người lớn phải đi làm.

*Tết đến thật ư, Tết gì đây?
Xuân đâu chẳng thấy, tuyết rơi đây
Mai đào trước ngõ chưa đơm nụ
Pháo đỏ bên thềm vắng xác bay. –NdP*

Cảnh trong vườn trước nhà tuyết rơi đầy và mai đào chưa nở vào dịp gần ngày Tết ở những nước thuộc vùng Bắc bán cầu.

Thôi thì đôi đũa ta cùng nhau ăn Tết trong tâm hồn, thương nhớ nhưng không yếu mềm, đó cũng là một bản chất của người Việt. Chúng ta cảm nhận những thiệt thòi, thờ ơ của hiện tại, và cố giữ lấy ngày Tết biểu hiện cho cội nguồn của dân tộc.

*Tạm dừng chân trên quăng đường mưa gió,
Rủ phong sương vui đón lấy ngày Xuân
Đừng bi quan hờ hững với Đông quan,
Hãy vui sống nhìn tương lai vui sống
Nước non còn, sông núi sẽ vinh quang
Ngày Xuân mới, giang sơn ta đổi mới. –Ái Lan*

Và cũng cầu chúc và hy vọng sẽ có một mùa Xuân chiến thắng mà người Việt khắp năm châu quy tụ về ăn Tết giữa lòng đất Mẹ:

*Khởi tuế, Xuân quy, sâu cửu biệt,
Kim niên, Xuân đáo, khánh tương phùng. –Tân Đà*

Hoặc là:

*Chúc cho non sông được thái bình
Những ngày Tết đến hết điều linh
Gia đình đoàn tụ, vui sum họp
Hải ngoại hồi hương trọn nghĩa tình. –NdP*

Nguyễn Duy Phước (NdP)

nguồn: [blog người phương nam](#)

Nguồn: Internet eMail by **kb** chuyển

Đăng ngày thứ Năm, February 5, 2026
tkd, Khoá 10A—72/SQTĐ/ĐĐ, ĐĐ11/TĐ1ND, QLVNCH